

Погрібніченко Яна Олегівна, здобувач кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

АСПЕКТИ СУДОВО-БІОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

1. Ботанічна експертиза є одним із родів біологічних експертиз, що призначається за необхідності дослідження різних речовин рослинного походження. До основних завдань ботанічної експертизи відносяться: встановлення природи рослинних об'єктів, їх родової, групової приналежності.

Об'єктами ботанічної експертизи є рослини і їх частини, що відносяться до певної події і несуть інформацію, про факти, що мають доказове значення. В якості об'єктів, які спрямовуються на біологічну експертизу можуть бути напівзотлілі, згнилі, обгорілі, змішані або сплавлені з чимось залишки ботанічного походження. Через різноманітність своїх об'єктів ботанічна експертиза, згідно прийнятої у класичній біології класифікації організмів, поділяється на два види – ботанічну експертизу вищих і нижчих рослин.

Об'єкти ботанічної експертизи нижчих рослин:

- водорослі (синьо-зелені, пірофінові, золотисті, діатомові, бурі, червоні, жовто-зелені, евгленові і хорові);
- гриби (гриби паразити рослин і тварин, домові, дріжджові, плісняві і вищі), слизовики (фузаріум, спонгоспори та ін.), лишайники (листові, кущові, наприклад, олений мох, дубовий мох та ін.) [1, с. 94].

Об'єкти біологічної експертизи вищих рослин:

- мохи (зелені, листостеблеві та ін., хвощі і плавуні, папоротники (ужовникові, маратієві, полідіоксида);
- деревина коріння, стовбура, пагонів і кора деревно чагарникових рослин, листові пластинки, епідерміс, плоди, спори, пилкові зерна та ін.;
- трав'янисті рослини (листя, пагони, стебла і їх метаморфози [2, с. 44–48], у тому числі листя і стебла тютюну, махорки, частин рослин коноплі, маку; листя, стебла, молоді пагони ката), їх корневі системи, плоди і насіння, зерна культурних злаків; харчові приправи рослинного походження (червоний і чорний перець, кава, чай, какао, кориця, гвоздика та інші);
- продукти перероблення рослинної сировини (осадження спиртових рідин домашнього виготовлення, варення, соки, томати, хна, басма, джгути, циновки, деревинно стругана плита);
- продукти життєдіяльності рослин (смола, камедь, гута, живиця, молочний сік та ін.).

Під час проведення експертизи окремих рослинних продуктів, зерна, муки і т. ін., використовують державні стандарти України у яких передбачаються критерії якості аналізуємих об'єктів.

Особливий інтерес, з криміналістичної точки зору, являє група нарковмісних трав'яних рослин (конопля, мак та ін., які можуть бути об'єктами дослідження різних родів експертиз (ботанічної і криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів).

Під час визначення місця проростання, часу збирання, встановлення загального джерела, єдиної маси, без сумніву потрібні спеціальні знання експерта-ботаніка, у межах судово-біологічної експертизи. На цій основі базуються подальші дослідження; визначення кількісного і якісного вмісту канабіноїдів.

На наш погляд, дослідження подібних об'єктів біологічного походження слід проводити комплексно. Таким чином можна поступати з дослідженням продуктів перероблення сировини і продуктів життєдіяльності рослинних організмів, які часто досліджуються в межах комплексної експертизи (харчової, ботанічної, криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів).

Дослідження рослин, їх частин чи рослинних частин, у сукупності з іншими об'єктами, які дозволяють реконструювати механізм події (ситуаційні дослідження), отримати уявлення про його динаміку, факти контактної взаємодії об'єктів, наприклад, за спорами грибів і частинами листя на одязі трупа і ділянки місцевості встановити, що кримінальне правопорушення вчинено саме тут.

2. Одорологічна експертиза призначається в процесі використання запахових слідів людини у протидії кримінальним правопорушенням. Використання запахових слідів полягає у їх збиранні та консервації, збереженні і дослідженні спеціалістом за допомогою лабораторних собак-детекторів, підготовлених для вибирання шляхом упізнавання запахових слідів за співставляємими з ними порівняльними зразками.

Предметом одорологічної експертизи є встановлення фактичних даних щодо джерела походження запахових слідів людини. Об'єктом одорологічного дослідження є запахові сліди людини, які представлені характеризуючими її пахучими речовинами поту і крові. Експертиза запахових слідів людини, які вилучаються під час проведення слідчих (розшукових) дій здійснюється з метою виконання таких завдань:

- встановлення наявності або відсутності запахових слідів людини на вилучених з місця події слідносіях;
- встановлення ролі учасників події у розслідуваному кримінальному провадженні;
- встановлення спільності джерела походження запахових слідів, зібраних у різний час, і в різних місцях;
- встановлення наявності запахових слідів особи, яка перевіряється на вилучених предметах;
- встановлення наявності запахових слідів потерпілого на викрадених речах;
- встановлення походження запахових слідів з волосся, слідів крові, потожирових речовин;
- розміщення потерпілих у автотранспортному засобі до моменту аварії;
- встановлення факту і місця перебування осіб, які являють інтерес для досудового слідства;
- уточнення обставин, що склалися на місці події по залишеним запаховим слідам;

– використання колекції порівняльних запахових зразків від осіб, що перебувають на обліку, в оперативній перевірці і розслідуванні кримінальних правопорушень;

– встановлення запахових слідів перевіряємих осіб на зброї, набоях, знаряддях і засобах кримінального правопорушення, предметах протиправного посягання.

Експертиза запахових слідів людини спирається на біологічні методи інструментальних умовних рефлексів; метод вибору із множини за зразком; методи статистичного і прямого контролю правильності результатів. Контроль адекватності сигналів собак-детекторів у дослідженні забезпечується як безпосереднім тестуванням їх сигнальної поведінки шляхом еталонних запахових проб так і шляхом використання «чистих» порівняльних зразків (запахові проби з крові перевіряємих осіб), а також прийомами заснованими на елементах варіаційної статистики. Останні базуються на відтворюваній реалізації виробленого у собак-детекторів рефлексів пошуку заданого запаху за заданим зразком з кількох запропонованих.

Експертиза запахових слідів у сучасних умовах не може вирішити питання про те, чи наявні запахові сліди даної особи у пробах повітря з місць вилучення, – через брак пахучих речовин, які характеризують людину у пробах повітря, а також про приналежність наданих об'єктів конкретній особі або про походження слідів взуття від даної людини.

Список використаних джерел

1. Аистов И. А. Использование следов биологического происхождения при расследовании преступлений : учеб. пособие / И. А. Аистов ; науч. ред. В. В. Степанов ; Саратовский юридический институт МВД России. – М. : Приор, 2002. – 128 с.

2. Назначение и производство судебных экспертиз : пособие для следователей, судей и экспертов / Л. М. Авилина, Л. Д. Беляева, М. С. Брайнин, Ю. Ф. Воронин и др. ; отв. ред. Г. П. Аринушкин, А. Р. Шляхов. – М. : Юрид. лит., 1988. – 320 с.